

Erzsébetvárosi Zsidó Örökségért Alapítvány (szöveges kiegészítés a 2026. évi pénzügyi tervhez)

Az Erzsébetvárosi Zsidó Örökségért Alapítvány 2023. szeptembere óta önállóan működteti a Csányi utca 5. alatti intézményt. Az azóta eltelt időszakban az intézmény a színes budapesti zsidó élet és Erzsébetváros sokszínű kultúrájának fontos szereplőjévé vált. Az Erzsébetvárosi Történeti Tár otthonos és barátságos terei és a ház programjai folyamatosan frissülnek, alkalmazkodnak a megváltozott igényekhez és elvárásokhoz.

Minden esztendő aktivitását más-más fókusz szerint építjük fel. 2024-es év az Együttműködéseké, 2025 a Megújulás éve volt.

2026-ban a tárgyak mellett a Személyes történetek kapnak főszerepet a Csányi5-ben.

Itt éltek ők projekt

2026. folyamán többféle módon bővül az Erzsébetvárosi Történeti Tár. 2025-ben a Rothschild Alapítvány kiállításfejlesztési pályázatán szerepeltünk sikerrel, így 2026-ban megvalósulhat a hiánypótló projekt. 2025-ben, ehhez mintegy 10 millió forinttal már tervezésre kerültek kiállítási eszközök beszerzései, ami a teljes pályázati összeg 30%-át (önrészt) biztosítja.

Az „Itt éltek ők” a Csányi5 állandó kiállítását bővíti és célja egy olyan élményszerű tárlat létrehozása, amely életre kelti Erzsébetváros híres és hétköznapi zsidó lakóinak személyes történeteit. A mesterségek szobájában mutatjuk be az egykor volt erzsébetvárosi zsidó polgárokat, életrajzokkal, izgalmas dokumentumokkal és tárgyi emlékekkel, míg a többi kiállítótérben színészi jelenetek vetítése idézi meg a mindennapi életet. A projekt kurátorokat, történészeket és iskolákat von be, a diákok kutatómunkában vesznek részt szakmai mentorálás mellett. A kiállításhoz iskolai látogatások, nyilvános tárlatvezetések és egy szakmai konferencia kapcsolódik. A multimédiás eszközök és a történeti elbeszélés ötvöztetésével a projekt korszerű és élményszerű módon teszi hozzáférhetővé a zsidó örökséget.

A koncepció középpontjában Erzsébetváros háború előtti zsidó közösségének bemutatása áll, különös tekintettel kulturális hozzájárulásaikra, társadalmi szerepvállalásukra és helytállásukra a nehézségek idején. A kiállítás nemcsak a magyar tudományt, kultúrát és társadalmat formáló prominens zsidó alakokat mutatja be – mint Herzl Tivadar, Spiegler Gyula Sámuel rabbi, Molnár Ferenc író, Kabos Gyula színész vagy Bíró László találmányairól ismert feltaláló –, hanem a gyakran háttérbe szoruló hétköznapi zsidó lakók életét is.

A történeti tár tárgyait vetített jelenetek keltik életre, ahol színészek hétköznapi életképeket és személyes élményeket osztanak meg – például egy nem zsidó cseléd mesél egy zsidó családnál végzett munkájáról és a számára különös szokásokról, egy varrónő a numerus clausus következményeiről elmélkedik, egy nyomdász pedig cionizmusról, Herzl Tivadarról és a kivándorlás gondolatáról beszél.

Ezek a történetek képet nyújtanak a zsidó tapasztalatról, emberközelbe hozzák a történelmet, és mélyebb érzelmi és intellektuális kapcsolódást tesznek lehetővé a helyi zsidó közösséghez.

Párhuzamos vonalak

Izgalmas kiállítással bővült a ház. A földszintről az első emeletre vezető lépcsőházban az erzsébetvárosi zsidóság 19., 20. századi története mellett a világ zsidóságához köthető eseményekről is kap a látogató információkat: a történetírás és a művészet elemeit vegyítő projekt célja két – egymással párhuzamos – idővonal létrehozása. Az első idővonal részben a teljes hazai-, részben pedig specifikusan az erzsébetvárosi zsidóság 1848 és 1948 közötti, egy

évszázados történetének főbb csomópontjait, eseményeit jeleníti meg. A második időszakon eközben ugyanez a száz év jelenik meg, csak hogy ezen a zsidóság nemzetközi eseményei, és néhány jelentős emberjogi esemény került feltüntetésre. A múzeumba látogatók így lehetőséget kapnak arra, hogy a tárlatvezetés előtt áttekinthessék a magyar- és az erzsébetvárosi zsidóság vázlatos történetét, melyet rögtön történelmi kontextusba helyezhetnek.

Az installáció attól igazán izgalmas, hogy a két idővonal magyar és nemzetközi összehasonlítást tesz lehetővé, a látogatók ténylegesen közelebb kerülnek ehhez a száz évhez. A lépcsőház időhúrai a világ más részeivel összevetve megvilágítják a XIX. század progresszív irányba haladó Magyarországot, mely később azzá az állammá válik, mely a XX. században az elsők között lépett az kirekesztők közé. A látogatók tudása megelőlegezi számukra, hogy az első emeleti kiállítást ne csak lássák, hanem a maga összetettségében meg is értsék. Ugyanakkor az itt megszerezhető tudás azért is kiemelkedően fontos, hogy Magyarország ne ismétlje meg kudarcos évszázadát: ne rekedjen meg félúton, és ne tévedjen ismét tévutakra. 2026-ban külön tárlatvezetéseket szervezünk a különleges időszak mentén.

Lélekrejtély- színházi nyomozás a történeti tárban

A Gláser Jakab Emlékalapítvánnyal korábban is együtt dolgoztunk a Szellem útja című színházi játékkal – melynek első előadásait 2025 decemberben próbáljuk.

Az alapítványról: hazánkban egyedülálló az utolsó, napjainkig is működő első világháború előtt létrejött szefárd imaház, a Teleki téri lakás-zsinagóga. Működtetője a Gláser Jakab Emlékalapítvány, melynek fő célja az imaház és közvetlen környezetének, a Teleki László tér történetének kutatása és dokumentálása, valamint az eredmények publikálása.

Az Emlékalapítvány családtörténetek egyedi feldolgozását végzi a Simor Ágnes által fémjelzett színházi nyomozás keretében, Lélekrejtély címmel.

Nevelési és oktatási célú programunk önismereti és kulturális fókuszú élményeken keresztül zajlik. 14 éves kor felett ajánljuk a programot, ifjúsági és felnőtt célközönség számára. A csapatépítő program egy edutainment foglalkozás, ami az élmény alapú oktatás egyik módja. Mindeközben interaktív színházi tárlatvezetés jön létre, történelmi tudással felvértezett szakemberek és színészek együttműködésével - mintegy időutazás ez a múltba. Felelevenítjük a századelő korát és eljutunk a második világháború döbbenetes, személyes sorsokon keresztül feltárulkozó történetéig, miközben bejárjuk a Zsidó Történeti Tár tereit, ami élő díszletté változik a múltidézés során.

A Simor testvérek közösen megírt forgatókönyve saját családtörténetükbe enged betekintést.

Oktatás

2026-ban is kiemelten fontos lesz oktatási programunk. A rendhagyó történelemórák mellett - együttműködésben a Lauder Iskolával és a Pro Jugendszél Alapítvánnyal - pedagógusokat és diákokat várunk az Erzsébetvárosi Zsidó Történeti Tárban.

A Judakredit programban a diákok egyéni elhivatottságának megfelelően kurzusokat vehetnek fel a 11-12-es judaisztika oktatás keretében. Az új judaisztika tanulmányi rendszer célja, hogy a diákok a leginkább személyre szabva és érdeklődési körüknek megfelelően foglalkozhassanak a zsidó kultúrával, vallással. A Csányi5 ebben a programban egy választható helyszín. A Csányi5-öt választó tanulók megismerkednek az Erzsébetvárosi Történeti Tárval, munkatársaink megtanítják őket a tárlatvezetésre, majd a tanultak alapján a tanulók az iskola elemis osztályainak tarthatnak tárlatvezetéseket.

Hircz Kávéház

Kávéházunk a Csányi5 nyitvatartásával párhuzamosan nyitva áll az érdeklődők előtt. Specialitásaink a flódni és a flódnis latte az állandó kínálat részévé vált. A Hirz Kávéházban kéthetente különleges programokkal, felolvasásokkal, élőzenei betétekkel várjuk a látogatókat. 2026-ban különböző zsidósághoz kapcsolódó workshopokat szervezünk. Tervezzük, hogy a kávéház belsőépítészeti megjelenését illesztjük az Erzsébetvárosi Történeti Tár kiállításához és a kiállítás szerves részévé tesszük.

Gasztronómia

A Csányi5-ben évek óta sikeresen futnak gasztronómiai sorozataink. 2026-ban folytatjuk Dani Shaqed izraeli-magyar-kubai séf különleges beszélgetős gasztronómiai programját, melyben bemutatjuk a sokszínű izraeli konyhát.

Galéria

A Csányi5 Galériában 2026-ban folytatjuk a különleges tárlatok rendezését: kortárs fotókiállítások, festmények, grafikák töltik be a teret.

Kulturális rendezvények

2026-ban szervezünk helytörténeti, irodalomtörténeti, vallástörténeti valamint zenés sétákat Deák Gáborral, Takáts Andreával, Kardos Dániellel, dr. Balázs Gáborral és gasztrosétákat a kóserség témakörében Fűszeres Eszterrel. A zsidó kultúra sokszínűségét komoly- és könnyűzenei koncertekkel, könyvbemutatókkal, beszélgetésekkel igyekszünk bemutatni. Gang koncertjeinken és kávéházi koncertjeinken a fiatalabb generáció is élvezheti a zsidó, jazz, klezmer motívumokat a mai modern zenei hangzással vegyítve.

Megemlékezés

A Csányi5 megalakulása óta, minden évben gettó emléksétát és ökumenikus megemlékezést tart a gettó felszabadulásának napján. A megemlékezést a Csányi5 galériában megrendezett kiállítás teszi teljessé.

Közös rendezvények, közösségi rendezvények

2026-ban is csatlakozunk számos nagyszabású zsidó rendezvényhez, emellett az utca új és régi lakóival: a Gólem központtal és a MAZS Alapítvánnyal közösen készülünk a szeptemberi Zsidó Kultúra Európai Napjára, amikor a Csányi utcából egy napra Salom utca lesz. Ezen a napon hagyományosan kulturális rendezvényekkel töltjük meg a házat és az utcát.

Szukotkor a Nyitott Sátrak Éjszakáján rendhagyó színházi produkcióval várjuk az érdeklődőket. Ez is hagyománnyá vált a Gólem és a Csányi5 közötti együttműködés során.

Purim ünnepén a Sütiutcán 2026-ban is az édességeké lesz a főszerep.

Értéktár programok

A Csányi5 szorosan együttműködik az Erzsébetvárosi Értéktár Bizottság munkájával. Örömmel ad helyszínt a színvonalas kulturális, ismeretterjesztő programoknak. Az együttműködést 2026-ban is folytatni kívánjuk, a többnyire telt házas események jelzik az erzsébetvárosi polgároknak a színvonalas programok iránti igényét.